

Міфологічні елементи в мові соціальних мереж: актуалізація концепцій Е. Кассіра та Р. Барта

Олександр С'єдін

Національний Університет «Києво-Могилянська академія» (Київ)

Структурний аналіз міфу Ернстом Кассіром та Роланом Бартом стає можливим в традиції, у якій міф перестає вважатися архаїчною формою свідомості, суб'єктивною ілюзією певної історичної групи, яку можна роз'яснити методами етнопсихології. Дана традиція була закладена Шеллінгом, який переосмислює міф в проблематиці символічного виразу як автономний та необхідний продукт духу, властивий людині спосіб осягання світу. [Шеллінг 1966, с. 106]. Кассіер вже констатує, що «у всьому, аж до структури нашого світосприйняття, тобто аж до тієї області, яку ми з наївної точки зору зазвичай вважаємо власне «дійсністю», виявляється продовження первинних міфологічних мотивів» [Кассіер 2002, с. 26].

І в філософії Кассіра, і в філософії Барта міфологічне обґрунтовується через проблему означування, поєднання предмету зі своїм образом, змісту зі знаком. Саме в «напрузі між суб'єктом та об'єктом, внутрішнім та зовнішнім» в процесі означування виникає простір для людської уяви, народжуються образи та ритуали, виникає мислення, в якому, слідом за Шеллінгом повторює Кассіер, ототожнюється загальне та особливе, ідеальне та реальне [Кассіер 2002, с. 34].

Кассіер, розрізняючи міфологічне та науково-теоретичне мислення, наголошує на певній особливості сприйняття простору та часу у міфі, іншій каузальності. Якщо в науковому мисленні у зв'язок каузальності вступає певний виділений у якості умови з загального комплексу момент, який таким чином виражає універсальну закономірність вищого порядку, то для міфологічного мислення «будь-який збіг в часі, будь-яке просторове суміщення і зіткнення уже само собою містить в собі реальний каузальний наслідок» [Кассіер 2002, с. 57].

Аналізуючи посилення політичних міфів в нацистській Німеччині, Кассіер звертає увагу на стрімкі перетворення в німецькій мові. Нові слова разом зі словами, зміст яких зазнав змін, почали виступати «у якості слів-заклинань, призначення яких – здійснювати певний вплив, пробуджувати певні емоції. Якщо звичайні слова несуть деякий зміст, то новоспечені перетворилися лише у заряди

емоцій» [Кассирер 2011, с 119]. Імена у міфі взагалі ніби забувають про свою функцію означування і мисляться цілком реально.

У Барта міф також усвідомлюється як певне віддалення означника від означуваного. А саме: міф утворюється на основі послідовності знаків, які існували до нього, тобто є вторинною семіологічною системою. У такій системі певний первинний смисл починає означувати якийсь концепт і виступати лише у ролі алібі для такого концепту [Барт 2010, 271–274 с.]. У своїй роботі «Міфології» Барт аналізує промови, новини, статті, телепередачі, фотозображення, твори мистецтва, способи організації простору і наголошує на політичній функції і реальному посиленню, які несуть такі на перший погляд буденні предмети та події.

У концентрованому вигляді дані предмети викриття Барта сьогодні можна спостерігати в соціальних мережах, які через свою специфіку поєднують всі типи передачі інформації: текст, фото, відео, аудіо. До того ж, в стрічках соцмереж найрізноманітніші в часі і просторі, за змістом та в своїй віртуальності події вибудовуються в один ряд і викликають в розумі асоціативні зв'язки, а відтак і міфологічну, на протиза наукової (за Кассирером), форму каузальності.

Обмеження текстового обсягу постів наповнює мову соцмереж абстракціями і віддаляє слово від означуваного. Мова тут користується ключовими «магічними» словами, які втрачають первинний смисл і виконують функцію посилення або до вже поширених концептів, або до певних емоцій в межах цих концептів, на кшталт маркерів «свій» – «чужий». У своїй чистій функціональності такі слова набувають форми хештегів.

Для того, щоб повідомлення в соцмережі було ретрансльовано, воно повинне бути ефектним, що часто зумовлює віддалення від первинних змістів. Широкою практикою є використання для ефектності гумору. Але для того, щоб вловити такий гумор, розум завжди приймає за даність певні тези, які його зумовлюють. У такому випадку гумор часто виступає в ролі бартівського алібі для певних політичних концептів. Як наслідок, політичний диспут часто перетворюється на змагання в гуморі.

За самою своєю суттю соцмережі є віртуальними, але водночас мають претензію на заповнення всього діапазону отримання інформації. Виступаючи в ролі «вікна у світ», соцмережі сприяють ключовому для міфологічного мислення фактору – ототожнення розумом ідеального та реального.

Література:

- 1) Барт Р. Мифологии / Ролан Барт. – М.: Академический проект, 2010.
- 2) Кассирер. Э. Технологии современных политических мифов / Эрнст Кассирер // Политико-философский ежегодник. – М.: ИФ-РАН, 2011. – С. 112–134.
- 3) Кассирер. Э. Философия символических форм / Эрнст Кассирер. – М., СПб: Университетская книга, 2002. – Т.2 Мифологическое мышление.
- 4) Шеллинг Ф. Философия искусства / Фридрих Шеллинг. – М.: Мысль, 1966.

Метафорологічний проект Ганса Блюменберга

Майя Синиця

Національний університет «Києво-Могилянська Академія» (Київ)

Оскільки Ганс Блюменберг тісно співпрацював з дослідниками історії понять, його метафорологічний проект легко помилково віднести до жанру *Begriffsgeschichte*. На думку про це наводить як те, що програмний твір «Парадигми до метафорології» уперше був опублікований в «Архіві історії понять», так і те, що у ньому дійсно розглядається співвідношення метафори і поняття. Утім, метафорологія виходить за межі цього формату: досліджуючи роль метафор для філософської мови, Блюменберг доходить висновку про існування певного лінгвістичного поля, що передує формуванню понять, але не піддається «концептуалізації без залишку» [Wetters 2012, p. 111] – так званої «непоняттєвості» (*Unbegrifflichkeit*), виявів якої філософія уникнути не може. На основі тези про те, що через нестачу біологічних настанов та інстинктів людська думка має метафоричну структуру, філософ розробляє проект філософської антропології.

Уявленню про метафору як риторичний засіб, що покликаний полегшити доступ до певного знання, але при цьому стає на заваді ясному мисленню та мовленню, Блюменберг протиставив підхід, який вбачає у метафорі джерело інформації про інтелектуальні запити епохи. У тому, що метафорику неможливо перекласти мовою